

FESTIVALUL GEORGE ENESCU 2015.

PRIMA PARTE

(Costin Popa – 11 septembrie 2015)

Și actuala ediție a renumitului eveniment bucureștean, național și internațional dedicat marelui George Enescu, deși mai scurtă cu șase zile față de anterioara din 2013, este bogată și densă. S-au menținut punctele de atracție – marile orchestre, concertele camerale, recitalurile sau seratele dedicate literaturii baroce, manifestările adiacente. A fost ultima întâlnire cu lumea festivalului a lui Ioan Holender, director artistic din 2005. Pentru anul 2017, singurul lucru cert la ora actuală este directoratul onorific, pe care l-a acceptat marele dirijor Zubin Mehta.

Orchestra Română de Tineret
(foto Virgil Oprina)

În deschidere, validând valoarea crescândă, primele succese internaționale și prefigurând perspectivele, a fost invitată Orchestra Română de Tineret, bagheta fiind oferită exuberantului Kristjan Järvi. A fost un bun demers, ce a dat un serios imbold valoroșilor instrumentiști, nucleu pentru impulsionarea tuturor formațiilor orchestrale de la noi. „Rapsodia nr.1 în La major, op.11” de George Enescu, pagina inaugurală a festivalului, a primit din partea dirijorului o versiune personală. Este greu de a cere unui șef străin să se apropie până la identificare de spiritualitatea românească degajată de cunoscuta lucrare, mai ales când există un reper de neegalat precum interpretarea lui Sergiu Celibidache la pupitrul Filarmonicii „George Enescu”.

Cu titlu general, notez că politica organizatorilor de a solicita oaspeților prezentarea cât mai extinsă a opusurilor marelui compozitor este de lăudat și demnă de a continua fără rezerve, nu numai în scopul de a avea viziuni cât mai diverse, ci și în acela ca baghetele de circulație în lumea europeană și mondială a marii muzici, orchestrele străine celebre, să recomande creațiile enesciene prin viitoarele lor programe.

În „Concertul pentru vioară și orchestră în re minor, op.47” de Sibelius, Sarah Chang și-a expus calitățile virtuozice, de multe ori discret și în duel cu sonoritățile orchestrale. Popularul opus „Carmina Burana” de Carl Orff a beneficiat de aportul Corului Filarmonicii George Enescu, remarcabil pregătit de Iosif Ion Prunner și al celor trei soliști, soprana stratosferică Jennifer O’Loughlin (totuși cu un „Dulcissime” supra-acut greu inteligibil), renumitul contratenor Max Emanuel Cenčić (luxos distribuit pentru o ultra-scurtă intervenție), modestul bariton Daniel Schmutzhard. O componentă solistică românească ar fi fost cel puțin mai ieftină.

Magia Madrigalului

Anna Ungureanu, Ansamblul
Codex, Corul Madrigal

Programarea în prima noapte de festival a concertului Corului Național de Cameră „Madrigal - Marin Constantin” a avut valoare de simbol. Era firesc ca, în plan cameral, celebra formație care de peste cinci decenii reprezintă una din mărcile culturale ale României, să deschidă cele 22 de zile. Un onorant semn de normalitate.

Sub genericul „Ars Nova și Renaștere“, ansamblul bucureștean a oferit – sub conducerea Annei Ungureanu – un program de muzică sacră și profană, o plimbare prin Europa imnurilor și madrigalelor, baladelor italiene, flamande, engleze, germane, spaniole, a „chanson”-urilor franceze, prilej pentru a-și expune paleta măiastră a interpretărilor care i-au adus renumele.

Dirijoarea, experimentată mezzosoprană madrigalistă, l-a inspirat, l-a modelat, i-a plămădit sensuri și expresii, într-o reușită deplină care a sedus publicul. Înalta altitudine artistică a concertului a validat calitățile prin care corul și-a construit faima.

Unduirile vocilor din „Ecco la primavera” (Francesco Landini) însoțite de Ansamblul Codex care a cântat pe instrumente de epocă, murmurul și împletirile polifonice ale glasurilor feminine în „De tout suis si confortée” (Guillaume de Machaut), eleganța cântului corului mixt din „Francion vint l'autre jour” (Pierre Bonnet) au impresionat ca apărute direct din brațele plutitoare și sugestive ale Annei Ungureanu. Dar și „Languir me fais” (Claudin de Sermisy), „chanson” ca un „lamento”, duios și moale, la care expresivitatea s-a forjat din culori și nuanțe sau „Rest, sweet nymphs” de Francis Pilkington, delicat cântec de leagăn.

Vocalizările din „Sanctus”-ul aparținător „Missei a quattro voci” de William Byrd au frizat perfecțiunea, ca și – în alt plan și ritm mai alert – perlatura cântului silabic din „Now is the month of Maying” de Thomas Morley.

Evocator a fost cântecul de despărțire „Innsbruck, ich muss dich lassen” de Heinrich Isaac, după cum vocile de cor mixt s-au îmbinat plenar în „Cantate Domino” de Hans Leo Hassler. „Pie Jesu” de Cristobal de Morales a fost o demonstrație a vocalizelor de spirit înălțător, demne de amplificări de catedrală, context în care concertul ar trebui repetat. Invocarea Divinității a continuat prin profundă sacralitate în „O, Magnum Mysterium” (Tomas Luis de Victoria), după care, contrastant, fireasca eleganță – ca de lebădă – a guvernat cântul din „Il bianco e dolce cigno” (Jacques Arcadelt).

Ca o subtilă, fină și delicată declarație de dragoste a fost „Bon jour mon coeur” de Orlando di Lasso, iar broderiile sonore încheiate cu expunere elegantă au dominat „I vaghi fiori” de Palestrina. Deschisă cu o intervenție tenorală (aș fi dorit să regăsesc numele artistului în fluturașul de sală) „Gloria” din „Missa Brevis” de același Palestrina, „Scaldava il sole” de Luca Marenzio, „Io tacerò” de Gesualdo da Venosa au pus și ele în valoare linia vocală impecabilă, cântul catifelat, crescendo-urile și decrescendo-urile, iar „Quel augellin che canta” de Monteverdi, virtuozitatea agilităților sopranelor. O dată în plus, concertul a devoalat secretele madrigaliștilor ce au purtat, poartă și vor purta în veci numele marelui Marin Constantin: selecția atentă a vocilor ce asigură omogenitatea sonoră, cultura de stil, tipul emisiei, perfecțiunea atacurilor, a intonației, articulării, închiderilor de

fraze muzicale. Peste acestea se adaugă structurarea expresivă a desenelor melodice. Pentru tot, meritul dirijoarei este de relevant.

În afara acompaniamentului primei piese din program, Ansamblul Codex a avut și două intervenții single, cântate pe instrumente moderne de coarde, cărora li s-a adăugat tulnicul, fluierul, flautul, toba mică. Miniaturile de dansuri valahe din Europa de Est - melodii din Manuscrisul din Oponice, Codex Caioni și Codex Vietoris, ca și de dansuri vechi din Transilvania - melodii din Codex Caioni, Canticale Catholicum și Cantus Catholici au completat atmosfera.

La Ateneul Român, în compania bijutierilor Corului Național de Cameră „Madrigal – Marin Constantin”, a Annei Ungureanu, a Ansamblului Codex, noaptea de 30 august a început cu un vis de neuitat.

Ansambluri camerale strălucitoare

Tharice Virtuosi

Un model de conlucrare pentru instrumentiști proveniți din diferite spații a oferit formația Tharice Virtuosi, condusă de Liviu Prunaru. În cu totul alt plan dimensional mi-a amintit de Orchestra Festivalului de la Bayreuth, care adună pe perioada verii componenți din întreaga Germanie, dornici să facă muzică împreună, pe Colina Sacră.

Cu un program compozit, înfășurător peste epoci și stiluri, Tharice Virtuosi a impresionat, așadar, prin asamblarea exemplară, dar și prin valoarea soliștilor. Rememorez articulările fluide ale violoniștilor Bogdan Zvorișteanu, Vlad Stănculeasa și Valentina Svyatlovskaya („Concertul pentru trei viori și orchestră de coarde în Fa major, F.1, nr.34” de Vivaldi), tonurile frumoase ale violistului Ettore Causa, alături de Sophia Reuter în „Lament pentru două viole” de Bridge, superba armonizare dintre Liviu Prunaru și Bogdan Zvorișteanu, plină de valsări înaripate, în „Duetele” lui Șostakovici, spiritul romantic expus de Oleg Kaskiv și Ettore Causa („Andante” din „Concertul pentru vioară, violă și corzi în mi minor, op.88” de Bruch), virtuozitatea din partea a treia a „Sonatei pentru două violoncelle în Sol Major” de Barrière, cu Stanimir Todorov și Pablo de Baveran, expresia duioasă a viorilor lui Liviu Prunaru și Valentinei Svyatlovskaya, bine susținută de ansamblul de coarde în „Amitié op.26” de Ysaye.

Cvartetul Belcea
(foto Ronald Knapp)

Revenit la București, Cvartetul Belcea și-a confirmat valoarea în Beethoven („Cvartetul de coarde nr.14 op.131 în do diez minor”, cu distilări îndreptate către profunde esențializări) și Schubert („Cvintetul pentru două viori, violă și două violoncelle op.163 D956 în Do major”, invitat cellistul Valentin Erben).

Bagheta vrăjită a lui Zubin Mehta

A fost oaspetele dăruit și drag al festivalului. Cel mai vechi dintre cei foarte mari. O afirmă chiar maestrul, care revine ciclic în fața melomanilor noștri. A impresionat de la prima apariție, acum cinci decenii, când era un necunoscut în București, în România. În acei ani în care informarea la noi despre valoroasele baghete emergente, și nu numai, era precară, iar mediatizarea practic inexistentă. A fost descoperit „din mers”, cum s-ar spune, „live”. Din acea perioadă, ilustrul dirijor își amintește de interpretarea unei partituri de Vieru la pupitrul Orchestrei Filarmonicii „George Enescu”, personal îmi amintesc de tălmăcirea răscolitoare a „Eroicii” beethoveniene la Sala Radio. După trecerea timpului, acum, când maestrul se află la 79 de ani, vârsta senectuții împlinite, același fior străbate orchestrele ce-i stau în față, același fior electrizează publicul. Zubin Mehta este un vrăjitor. Totul provine din gândirea consistentă, profundă, cu care concepe interpretarea partiturilor, din transpunerea conformă, din lucrul de amănunt cu instrumentiștii. Se simte. Iradiază spiritul. În raționalitatea lui Mehta există un filon filosofic, un conduct al forării în esențe și efectele sunt uimitoare. Întotdeauna a inclus în program opusuri monumentale, dar nu s-a sfiit de lucrările de referință de mai mici dimensiuni. Gestică sa metronomică, fără excese, clară, este de o rară eficiență. Celebrele zvâcniri ale brațelor au acum, poate, o mai mică amplitudine, dar inflamările și expansiunile cuprind spațiul de deasupra capetelor orchestraților cu aceeași anvergură. Și rezultate.

Zubin Mehta (foto
Marco Brescia, La Scala)

Așa a fost și în cea de-a doua seară a prezenței sale la ediția cu numărul XXII a festivalului, la pupitrul Israel Philharmonic Orchestra, în care, spre bucuria noastră, a inclus Poemul simfonic „Vox Maris”, op.31 de George Enescu. Lectura va rămâne referențială. A ales tempi mai mișcați, dar coloristica s-a dovedit minuțioasă, ca o pânză impresionistă. Penel de maestru. Plastica a fost fără reproș, stazele mării s-au succedat fascinant, mergând către misterul care s-a regăsit abia în final, ca o dezlegare. Vocalizele flotante ale partidei feminine a Corului Filarmonicii „George Enescu” au servit de minune, ca de altfel prestația întregii formații pregătită de Iosif Ion Prunner.

Intervenția vocii de tenor (Marius Vlad Budoiu) a venit ca din străfunduri, din adâncimi abisale. Păcat că fluturașul de sală nu a menționat numele sopranei ce a proiectat sonor și incisiv strigătul de deznădejde. Am aflat din public că a fost vorba de Lavinia Mamot, componentă a corului.

Invocările oedipiene s-au regăsit la tot pasul și gândul mi-a zburat către o ipotetică viitoare apropiere a maestrului de opera capitală enesciană, „Oedipe”. De ce nu? Presiunea raportului între Om și Destin îl poate tulbura și conduce către deschiderea partituri.

Arhitect al marilor efluvii sonore, Zubin Mehta a adus Simfoniei a IX-a în Re major de Gustav Mahler atât dimensionarea grandioasă, cât și juxtapunerea temelor atât de variate și surprinzătoare. Cu mână de maestru, le-a identificat, le-a corelat, le-a expus cuceritor. Frământarea continuă din prima mișcare („Andante comodo”), cu coardele protagoniste, a zugrăvit angoase, presimțiri sumbre. (Bernstein sugera că motivele sincopate sunt expresia aritmiilor inimii compozitorului,

bolnav în perioada creării simfoniei.) Curate, semnale luminoase au venit de la partida „lemnelor”, amenințările tubei ostoiindu-le rapid.

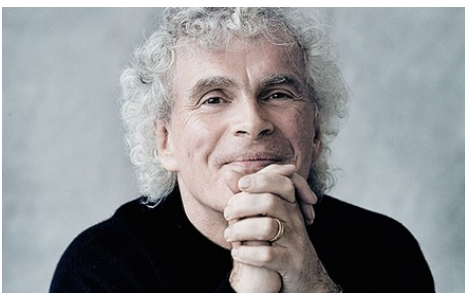
Pentru partea a II-a „În ritm lent de ländler. Oarecum stângace și foarte aspru”, Mehta a găsit calea către redarea potrivită, prin tempi molcomi și sonorități estompate. Plină de contraste, secțiunea a III-a, „Rondo burlesc: Allegro assai. Foarte sfidător”, a fost citită de dirijor în replici grotești, chiar sarcastice. În fine, în ultima mișcare „Adagio. Foarte rar și încă prudent”, admirabilă a fost expunerea omogenă a cantilenei de către viori și viole, urmate de violoncele și contrabași. În fața unor teme care se amalgamează, angoasa inițială pare că a revenit și Mehta a alternat măiastru culminațiile în „tutti” cu calmul eterat al viorilor care, de altfel, încheie lucrarea, vapoaze.

După ultimul sunet, distilat până la esențe, bagheta nu a coborât imediat, ci după câteva clipe, suficiente pentru a lăsa auditoriul cufundat în extaz. Extazul întâlnirii cu un mare maestru, cu o mare orchestră. Același ca și după primul concert cu „Simfonia de cameră nr.1 în Mi major, op.9” de Schönberg și „Simfonia nr.8 în do minor” de Bruckner.

Partitură - monument

Marea „Simfonie nr.8 – a celor o mie” de Mahler a revenit Orchestrei Naționale Radio și unei reuniri de coruri, cel Academic Radio (dirijor Dan Mihai Goia), al Filarmonicii bucureștene (dirijor Iosif Ion Prunner), al Corului de Copii Radio (pregătit de Voicu Popescu). La pupitru s-a aflat Cornelius Meister, care a reușit cu bune rezultate pretențioasa asamblare a imensului aparat orchestral-coral și redarea grandorii cvasi-wagneriene. Alegerea vocilor soliste este întotdeauna o provocare venită din nevoia implicării într-un stil de cânt derivat din cel wagnerian. L-am remarcat la tenorul Stefan Vinke (autentic tălmăcitor, deși într-o formă vocală inferioară față de prestațiile anterioare bucureștene, când a cântat rolurile titulare din „Siegfried” sau „Parsifal”, actul al II-lea), la soprana Erika Sunnegårdh, mezzosoprana Michaela Selinger și la basul Sorin Coliban. Timbralități frumoase au afișat sopranele Cellia Costea și Aurelia Florian, mezzosoprana Liliana Ciucă, baritonul Șerban Vasile, voci forjate de literatura italiană de operă.

Perfecțiunea există

Sir Simon Rattle
(foto Jim Rakete)

Orchestra Filarmonică din Berlin a venit la București pentru prima oară în ultimii 70 de ani. A fost simbolul perfecțiunii, al perfecțiunii germane, al perfecțiunii clădite peste timp de un Furtwängler, de un Celibidache, de un von Karajan, menținute de actualul ei director muzical, Sir Simon Rattle. O seară fascinantă în întregul ei, o seară a calității de sunet, a omogenității fabuloase și seducătoare a partidelor instrumentale, a cultului armoniei, a unei baghete charismatice. „Cordarii” și-au expus onoranta carte de vizită încă de la prima atingere de arcuș, în „Variațiunile pe o temă de Frank Bridge, op.16” de Britten.

A urmat, impresionantă prin monumentalitate și detaliu, „Simfonia nr.4 în do minor, op.43” de Șostakoviici, debutând prin străpungeri sonore datorate unei partide de vis a „lemnelor”, susținute de xilofon. Curățenia de sunet, strălucirea, scânteierile au fost de puritatea cristalului. Imediat,

tensiunea a devenit paroxistică, forța devastatoare a copleșit. O dată în plus, perfecțiunea atacurilor mi-a amintit de Herbert von Karajan. Pachetele de coarde au susținut, parcă precum un singur instrument, performanțele suflătorilor, fie în pasaje evocatoare, fie în cantilene, fie în marile dezlănțuiri sonore. Partitura lui Șostakovici a pus în evidență individualități de exemplară calitate, fie că a fost vorba de clarinet, oboi, flaut, fagot, fie de... toba mică. Cu gestică riguroasă, limpede, fără efuziuni inutile, Sir Simon a desăvârșit o întâlnire absolut memorabilă și pilduitoare.

Pianiști în recital

Fazıl Say

Fazıl Say a oferit un program dedicat nopții și astrului său tutelar. Patru „Nocturne” chopiniene, celebra „Sonată nr.14, op.27 nr.2 în do diez minor – a lunii” de Beethoven, precum și patru extrase din „Preludiile” lui Debussy, ele însele îndemnând către pictural. Cu tehnică admirabilă, pianistul a stabilit climaxul romantic, dar nu a visat. În partea a III-a a „Sonatei lunii”, Fazıl Say a adus o lectură tumultuoasă, contraste și rememorări. Beethoven a mai fost prezent pe afiș cu ultima sa sonată „nr.32, op.111, în do minor”, citită în tempi inediți, nu întotdeauna adecvați. Motivul principal care deschide prima mișcare a sunat precum semnalele implacabile ale destinului, o dramaturgie care a străbătut lucrarea, cu reminiscențe regăsite în ultima parte.

Uyutyu

Murray Perahia
(foto FELIX
BROEDE
SONY
CLASSICAL)

Reîntâlnirea cu celebrul Murray Perahia a fost unul din regalurile oferite de organizatori. Piese de Haydn („Sonata nr.31 Hob. XVI. 46 în La bemol Major”, „Variațiunile Hob. XVII. 6 în fa minor”) și Brahms („Balada nr.3 op.118 în sol minor”, trei „Intermezzi”, „Capriccio nr.1 op.116 în re minor”) au fost redat ascetic, cu sobrietate bachiană și curățenie spirituală. „Marea sonată nr.29 pentru Hammerklavier op.106” de Beethoven a avut forța Titanului de la Bonn, o forță telurică, de extremă turbulență. Păcat că dialogul lui Perahia cu pianul a fost tulburat de niște bubuieli sinistre, venite din Piața George Enescu, unde o formație rock își expunea decibelii. Cu toate intervențiile preventive ale organizatorilor, cu tot protestul lor prompt în timpul recitalului, nimic nu s-a schimbat în acea seară. Doar în următoarele.